बाबुरामसँग के आस गर्ने

डमरुबल्लभ पौडेल

भर्खर मात्र देशले विद्वान् प्रधानमन्त्री पाएको छ। सञ्चारमाध्यमको सर्वेक्षणमा सधैं अगाडि देखिएका डा. बाबुराम भट्टराई संसद्बाट देशको पैँतीसौं प्रधानमन्त्री निर्वाचित भएपछि जनतामा एक प्रकारको स्वाभाविक आशा पलाएको छ। नौ महिना अर्थमन्त्री बन्दा डा. बाबुरामले देखाएका केही उदाहरणीय कामले उनलाई चर्चाको शिखरमा पुऱ्याएको हो। राजस्व असुलीमा ऐतिहासिक सफलता पाएको मात्र नभएर उनको कार्यकालको अर्थ मन्त्रालयको प्रशासन निकै चुस्त, पारदर्शी र सेवाग्राहीप्रति जिम्मेवार बनेको थियो। अर्थ मन्त्रालयअन्तर्गत प्रायः सुनिने र देखिने गरेका आर्थिक विसंगति उनको कार्यकालमा सुन्नमा आएनन्। उनले सचिव रामेश्वर खनाल र कृष्णहरि बाँस्कोटालाई विश्वासमा लिएर प्रशासन चलाउन स्वतन्त्रता दिनाले कर्मचारीतन्त्रले समेत राहत महसुस गरेको थियो। सानोभन्दा सानो पदको कर्मचारीको सरुवामा समेत मन्त्रीको हस्तक्षेप हुने तथा आकर्षक ठाउँमा पठाउँदा आर्थिक चलखेल हुने परम्परा उनको कार्यकालमा सुनिएन।

लामो जनयुद्धबाट खारिएर आएका विद्वान् मन्त्रीको उपस्थिति तथा बिनाहस्तक्षेप कर्मचारीतन्त्रमाथि मनोवैज्ञानिक पकड राख्नसक्ने क्षमताका कारण सिंगो अर्थ मन्त्रालय परिवारले त्यसबेला गजबको लयमा रहेर काम गरेको महसुस सर्वत्र भएको थियो। देशलाई आर्थिक भार पारेर विदेश भ्रमण गर्ने काम उनीबाट कहिल्यै नभएको मात्र हैन कि अत्यावश्यक काममा मन्त्री नै जानुपर्ने अवस्थाको विदेश भ्रमणबाट बचेको रकम सरकारी खातामा जम्मा गर्ने उदाहरणीय काम नेपालको कुनै मन्त्रीले सायदै गरेको होला, जो डा. बाबुरामले अर्थमन्त्री हुँदा गरेर देखाएकै हुन्। मन्त्रालयमा नै खाना बनाउन लगाएर साधारण खाना खाने उनको सरल तथा पारदर्शी जीवनपद्धतिले धेरैलाई प्रेरणा मिलेको मात्र नभई देशका लागि केही गरौं भन्ने उत्साहसमेत जगाएको थियो। अर्थ मन्त्रालयको जिम्मेवार अधिकृतको नाताले प्रत्येक महिनाको राजस्व प्रगतिविवरण अर्थमन्त्रीलाई पेस गर्ने दायित्व आफूमा रहेकाले प्रत्येक महिना उनीसँग राजस्वका बारेमा अन्तरसंवाद हुँदा उनका बारेमा धेरै जान्न र सिक्न पाइएको थियो। विषयवस्तुको गहनतम ज्ञान र स्पष्ट निर्देशन उनका विशेषता थिए। यस प्रसंगमा उनले अर्थमन्त्री बहालीपछि अर्थ मन्त्रालयका कर्मचारीलाई सम्बोधन गर्ने क्रममा कर्मचारीतन्त्र परिचालनका सम्बन्धमा भनेको कुरा यहाँ उल्लेखनीय छ। उनले भनेका थिए, 'कर्मचारीतन्त्र भनेको हतियार हो। खुर्पाले काठ काट्ने कि मान्छे काट्ने, यो प्रयोगकर्ताले जान्ने कुरा हो। प्रयोग गर्न जानेमा कर्मचारीतन्त्रबाट धेरै काम लिन सकिन्छ।' उनले राम्रो काम गरेमा राजनीतिक आस्थाका कारण कसैमाथि पक्षपात नगरिने र नराम्रो काम गरेमा कसैलाई नछोडिने भएकाले स्वच्छ छवि कायम राख्दै काम गर्न निर्देशन दिएका थिए। नभन्दै डा. बाबुरामको कार्यकालमा अर्थ मन्त्रालयका कर्मचारीले साँच्चिकै काम गरेर देखाएका थिए र अर्थ मन्त्रालय परिवार र अर्थमन्त्री सफल भएका थिए। त्यसपछिका अर्थमन्त्री सुरेन्द्र पाण्डेले पनि उनकै पदचाप पछ्याउँदै राजस्व असुलीमा सफलता हासिल गर्दै सफल अर्थमन्त्रीको कोटीमा आफूलाई उभ्याए। त्यसपछिका अर्थमन्त्री भरतमोहन अधिकारीले भने यस प्रवृत्तिलाई निरन्तरता दिन नसकेको महसुस भएको छ।

नौ महिना अर्थमन्त्री बन्दा डा. बाबुरामले देखाएका केही उदाहरणीय कामले उनलाई चर्चाको शिखरमा पुऱ्याएको हो। उनको कार्यकालमा राजस्व असुलीमा ऐतिहासिक सफलता, अर्थ प्रशासन निकै चुस्त, पारदर्शी र सेवाग्राहीप्रति जिम्मेवार बनेको थियो।

दुई ठूला पार्टी प्रतिपक्षमा बस्नु र केही अस्थिर प्रवृत्तिका झैं लाग्ने मधेसवादी दलसँगको सम्झौताबाट प्रधानमन्त्री बन्नु तथा आफ्नै पार्टीका विभिन्न विचार र प्रवृत्तिलाई मिलाएर शान्तिप्रक्रिया निष्कर्षमा पुऱ्याई सबैलाई मान्य हुने संविधान बनाउनु डा. बाबुरामका प्रमुख दुई चुनौती हुन्। यी चुनौतीअघि माओवादी सेनाको समायोजन र सशस्त्र युद्धकालमा कब्जा गरिएको घरजग्गा तथा सम्पत्ति फिर्ता गर्ने काम टुंगो लगाउन आवश्यक छ। सबै पक्षको चित्त बुझ्ने गरी यी मुद्दालाई किनारा लगाउनु जटिल कार्य हो र यसभन्दा अघिका प्रधानमन्त्रीको असफलताको कारण पनि यही हो। यिनै कुराले डा. बाबुरामको पनि सफलता निर्धारण गर्नेछन्। यी राजनीतिक एजेन्डाको बैठान गरी देशलाई निकास दिने कुरामा उहाँबाट नेपाली जनताले ठूलो आशा यसकारण पनि गरेका छन् कि माओवादी आफैंले उठाएका एजेन्डा तथा माओवादी जनयुद्धबाट सिर्जित अन्य समस्या समाधान गर्दै नयाँ संविधान निर्माणका लागि संसद्को सबैभन्दा ठूलो दलको नेतृत्व हुनु र मधेसवादी दल पनि सत्तामा जानुले अझ सहज हुनसक्ने स्थितिसमेत रहेको अवस्था छ। डा. बाबुरामको लोकप्रिय छवि र अहिलेसम्म सरकार बनाउन प्रयोग नभएको भिन्न गठजोडमा बनेको सरकार तथा छिमेकी देश भारत आफ्नो आन्तरिक मामिलामा अल्झेको कारणले हो कि अन्य कारणले, भारतीय हस्तक्षेप कम भएजस्तो महसुस भएको बेला नयाँ सरकार गठन भएबाट पनि यो सरकारबाट केही होला कि भन्ने आशा जनतामा पलाएको छ।

संविधान निर्माणबाहेक यो सरकारबाट गरिएको अर्को आशा ओझेलमा पारिएका आर्थिक मुद्दालाई प्रकाश दिन्छ भन्ने हो। नेपालको विकास अन्य देशको तुलनामा धिमा गतिमा चल्ने मात्र होइन, कमजोर पनि छ। विश्व बैंकका अनुसार सन् २०११ मा नेपालको प्रतिव्यक्ति आय चार सय ४० अमेरिकी डलर मात्र रहेको र यो दक्षिणएसियामा अफगानस्तानपछि सबै देशभन्दा तल रहेको भुल्नु हुँदैन। हालको करिब ४ प्रतिशतको आर्थिक वृद्धिदरबाट हेर्दा प्रतिव्यक्ति आयमा नेपाललाई बंगलादेशको अवस्थामा पुग्न ६ वर्ष, पाकिस्तानको आयस्तरमा पुग्न २४ वर्ष, भारतको आयस्तरमा पुग्न ३० वर्ष र श्रीलंकाको आयस्तरमा पुग्न ४१ वर्ष लाग्ने देखिन्छ। करिब १५ वर्ष पहिले दक्षिणएसियाका अन्य देश र हाम्रो अवस्था उस्तै थियो। युद्धग्रस्त केही अफ्रिकी मुलुकलाई अपवादका रूपमा लिँदा अन्य अति कम विकसित देशको विकासको गति पनि हाम्रोभन्दा राम्रो छ। त्यसैले आर्थिक विकासमा हामीमा पछौटेपन देखिएको छ र हामीले भावी पुस्ताका लागि सोच्न ढिलो भइसकेको छ। तसर्थ, अर्थतन्त्र बुझेको सफल अर्थमन्त्री रहिसकेका र एक आर्थिक योजनाकारका रूपमा डा. बाबुरामबाट देशले आर्थिक विकासको दीर्घकालीन अवधारणा पाउला कि भन्ने अपेक्षा छ। उनी आफैंले पनि आर्थिक क्रान्तिबिना देशमा परिवर्तन दिगो बन्न नसक्ने अवधारणा राख्ने गरेको र देश आर्थिक हिसाबले धेरै पछिपरेको महसुस गरेकाले देशले लक्ष्यसहितको आर्थिक समृद्धिको दीर्घकालीन खाका पाउला कि भन्ने आशा गरौं। डा. बाबुराम तथा सुरेन्द्र पाण्डेको नेतृत्वमा अर्थ मन्त्रालय सफल भएको र गोकर्ण बिष्टको नेतृत्वमा ऊर्जा मन्त्रालयमा राम्रा काम भएको उदाहरण ताजै छन्।

प्रत्येक प्रधानमन्त्रीलाई जनताले कामका आधारमा मूल्यांकन गर्छन्। हरेकपटकको सरकार परिवर्तनबाट जनताले केही आशा गरेका हुन्छन्। आशा गरेअनुरूप नहुने त छँदैछ, विपरीत मात्र हुने प्रवृत्ति देखिइरहँदा जुन जोगी आए पनि कानै चिरेको भनी टिप्पणीको पात्र बन्नु र भित्तामा तस्बिर झुन्ड्याउन मात्र सफल हुनुले जनताको निराशा अझ बढाउने मात्र नभई देशसमेत असफल बन्ने प्रक्रियामा पछाडि धकेलिइरहेको हुन्छ। डा. बाबुरामजस्तो विद्वान्, प्रस्ट वक्ता, स्पष्ट दृष्टिकोणसहित खारिएको नेतृत्व देशले पाएको बेला जनताले उनीबाट गरेको आशा केही मात्रामा भए पनि पूरा होस्। डा. बाबुरामलाई शुभकामना।